

Tot zo!

Topstukken on Tour

Lees over de prachtige
kunstwerken uit onze musea

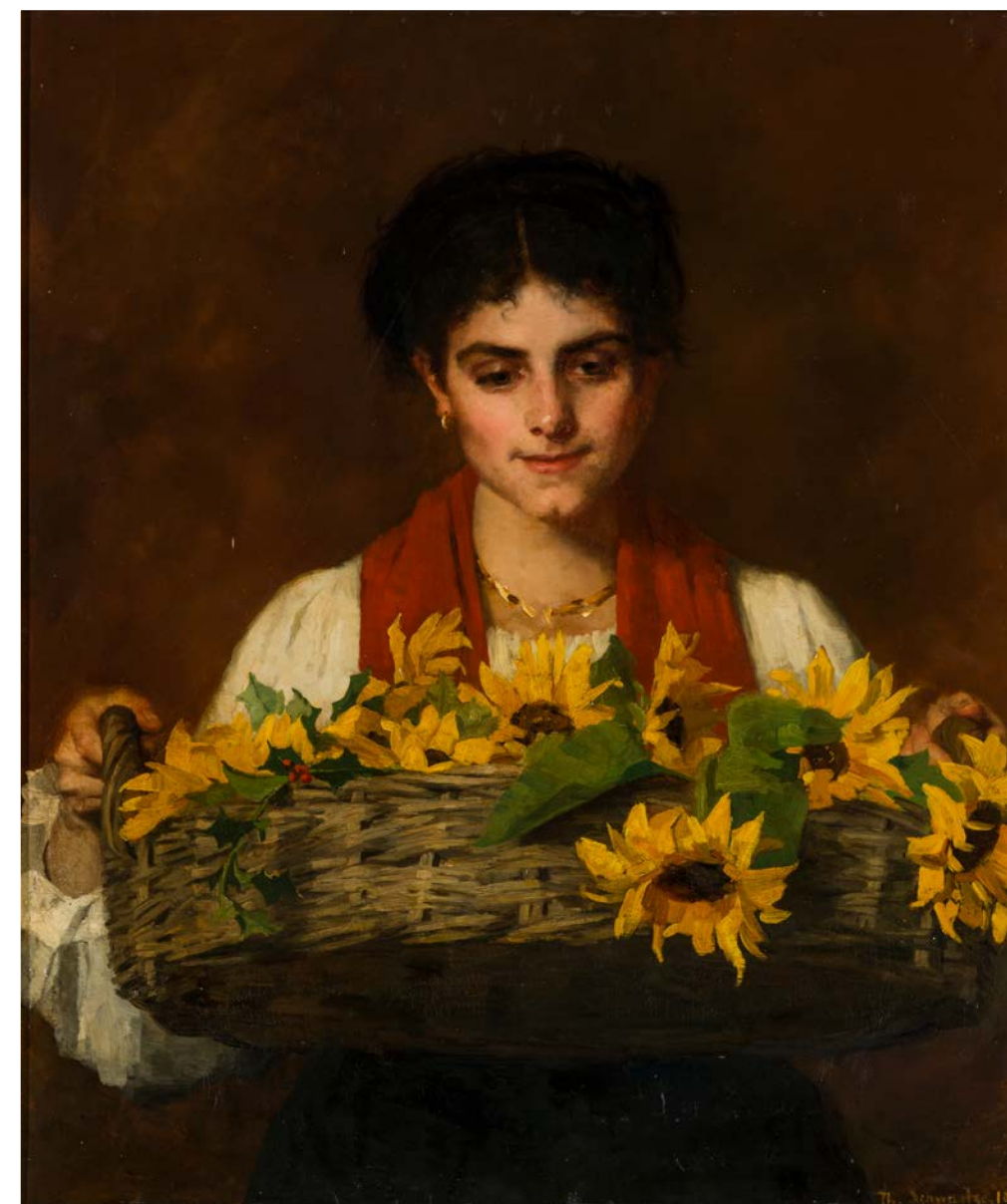
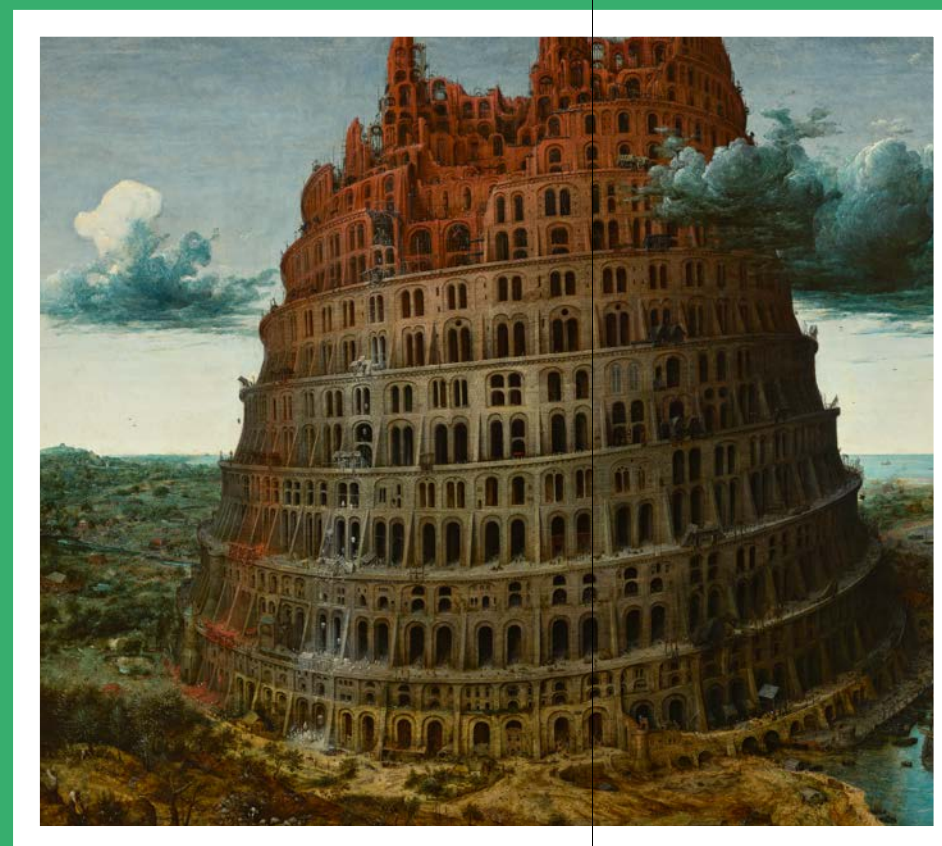

Topstukken on Tour

Wij brengen replica's
van kunstwerken naar
woonzorglocaties.

Kijk voor meer
informatie op
www.museumplusbus.nl

Bonnefanten
De Museumfabriek
Drents Museum
Fries Museum
H'ART Museum
Het Noordbrabants Museum
Joods Museum
Kröller-Müller Museum
Kunstmuseum Den Haag
Mauritshuis
Museum Boijmans Van Beuningen
Museum Cobra
Nederlands Openluchtmuseum
Rijksmuseum
Van Gogh Museum
Zeeuws Museum
Zuiderzeemuseum

Topstukken on Tour Tot zo!

Lees over de prachtige
kunstwerken uit onze musea

Beste lezer,

Vol trots presenteren wij het magazine Totzo!
Dit tijdschrift is een initiatief van Stichting
Museum Plus Bus en zeventien toonaangevende
Nederlandse musea.

U heeft dit tijdschrift ontvangen, omdat u één van
onze vier Topstukken on Tour tentoonstellingen
op bezoek heeft. In Totzo! vindt u afbeeldingen van
kunstwerken uit deze tentoonstellingen, met uitge-
breide informatie en prikkelende vragen. Er valt in
dit magazine veel moois te zien en te leren. Wist u
bijvoorbeeld dat Piet Mondriaan in New York boogie-
woogie-muziek ontdekte? Zijn schilderstijl veranderde
daarna. In plaats van zwarte lijnen en grote kleurvlak-
ken maakte hij nu kleinere kleurvakken en zette die
achter elkaar zodat ze lijnen vormen. De kleurvlakken
dansen, het ritme van de boogiewoogie op het doek!

U kunt het magazine ook goed gebruiken als onze
museumdocent op bezoek komt. Zo kunt u van dichtbij
bekijken waar de museumdocent over spreekt tijdens
het informatieve gesprek over de kunstwerken.

Graag richten wij hier ook een woord van dank aan
de VriendenLoterij en haar deelnemers. Door de steun
van deze Goede Doelen Loterij heeft de Museum Plus
Bus al meer dan 200.000 senioren naar een museum
kunnen brengen. Sinds oktober 2020 brengen wij
met Topstukken on Tour de mooiste kunstwerken uit
musea naar senioren toe. De komende jaren kunnen
wij dankzij de VriendenLoterij bewoners van nog eens
500 woonzorglocaties verblijden met kunst in huis.

Wij wensen u veel kijk- en leesplezier!

Museum Plus Bus

Inhoud

4 **Vrouw met
zonnebloemen**
Drents Museum

6 **Leven? of Theater?**
Joods Museum

8 **De Brulfteneugers**
De Museumfabriek

10 **Vissersboten op het
strand van Les Saintes-
Maries-de-la-Mer**
Van Gogh Museum

12 **Portret van
Joseph Roulin**
Kröller-Müller Museum

14 **Hindelooper kamer**
Nederlands Openluchtmuseum

16 **Het puttertje**
Mauritshuis

18 **Auf Weiss II**
H'ART Museum

20 **Het ontbijt**
Zeeuws Museum

22 **Vier seizoenen
in een vaas**
Het Noordbrabants Museum

24 **Mellow Yellow High**
Bonrefanten

26 **De toren van Babel**
Museum Boijmans Van Beuningen

28 **Het melkmeisje**
Rijksmuseum

30 **Dansende
Volendammer**
Zuiderzeemuseum

32 **Victory Boogie Woogie**
Kunstmuseum Den Haag

34 **Portret van
Saskia Uylenburgh**
Fries Museum

36 **Fauna**
Museum Cobra

39 **Colofon**

Totzo?

Dit magazine heet Totzo!, maar waar komt
die naam vandaan? Toen wij dit magazine in
het najaar van 2020 voor het eerst maakten,
konden we niet met onze Museum Plus Bus
op stap en wilden we tegen de lezers 'Totzo!'
zeggen. De naam verwijst ook naar onze
reizende tentoonstelling die Topstukken
on Tour heet.

Vrouw met zonnebloemen,
Thérèse Schwartz (1851-1918),
olieverf op doek, 1885,
Collectie Drents Museum

Vragen ● Wat is uw lievelingsbloem?

- Deze vrouw lijkt in gedachten verzonken. Waar zou ze aan denken?
- Wie gunt u een bloemetje, en waarom?

Vrouw met zonnebloemen

Drents Museum

Eind 2019 startte het Drents Museum een onderzoek naar vrouwelijke kunstenaars in de collectie Kunst rond 1900. Uit deze collectie van in totaal 40.000 objecten werden 1200 objecten van 90 vrouwelijke kunstenaars onder de loep genomen. Een topstuk dat daarbij boven kwam drijven, was het schilderij *Vrouw met zonnebloemen* van Thérèse Schwartz.

Thérèse Schwartz

Thérèse Schwartz was de meest succesvolle vrouwelijke Nederlandse kunstenaar van haar tijd. Ze werd geboren in een artistieke familie, haar vader was de portretschilder Johann Georg Schwartz. Na zijn overlijden werd Thérèse als kunstenaar kostwinner van het gezin, wat in die tijd heel bijzonder was. Als portrettiste maakte ze furore onder de Amsterdamse elite en zelfs van de koninklijke familie ontving ze opdrachten. Koningin Emma, haar dochter Wilhelmina en haar kleindochter Juliana lieten zich door Schwartz portretteren. Ook buiten Nederland werkte Schwartz hard aan haar carrière. Regelmatig verbleef ze in Parijs, hét kunstcentrum van de 19de eeuw. In haar Parijse atelier maakte ze veel studies, vooral van Italiaanse modellen.

Thérèse Schwartz in haar atelier aan de Prinsengracht 1021 in Amsterdam, toegeschreven aan Sigmund Löw (1845-1910), ontwikkelgelatinezilverdruk, 1903, Collectie Rijksmuseum

De levendigheid van het portret

Schwartz schilderde *Vrouw met zonnebloemen* waarschijnlijk in Nederland, na terugkomst van een van haar verblijven in Parijs, en gebruikte daarvoor een studie die ze in Parijs had gemaakt. Het model is een Italiaanse vrouw. Dat zie je aan de witte blouse met wijde mouwen, de rode sjaal en het kapsel. Er woonde destijds een grote gemeenschap immigranten uit Italië in Parijs. Zij werden gezien als een apart 'type' en de schoonheid van dit 'type' werd erg gewaardeerd. Dit maakte hen voor kunstenaars tot geliefde modellen. Terwijl de jonge vrouw haar mand vol zonnebloemen draagt, werpt ze er een tevreden blik op. Ze geniet van die weelde, de kleuren, de geur. Deze levendigheid is precies wat Schwartz's portretten zo populair maakte.

Leven? of Theater?,
Charlotte Salomon (1917-1943),
gouache, 1940-1942,
Collectie Joods Museum

Leven? of Theater?

Joods Museum

Leven voor de kunst

Op dit schilderij heeft Charlotte Salomon zichzelf afgebeeld terwijl ze geconcentreerd aan het tekenen is. Drie keer schilderde zij zichzelf met haar tekenbord. Dag in dag uit maakte ze tekeningen om zich voor te bereiden op het toelatingsexamen van de kunstacademie in Berlijn. Ze tekende buiten, zittend in het gras. En ze tekende binnen, stillevens van alledaagse voorwerpen. Achter haar liggen een paar schetsen. Linksboven zette ze haar initialen, CS.

Schenking aan het Joods Museum

De vader en stiefmoeder van Charlotte Salomon vluchtten vanuit Berlijn naar Amsterdam en overleefden daar de Tweede Wereldoorlog. In 1947 kregen ze het omvangrijke kunstwerk van hun dochter in handen. Ze waren sprakeloos. Haar ouders wisten niet dat Charlotte in Zuid-Frankrijk zo'n persoonlijk werk over zichzelf en haar familie had gemaakt. Ze bewaarden de nalatenschap van hun dochter in een paar met linnen bekleedde dozen. In 1974 besloten ze om Charlottes levenswerk aan het Joods Museum in Amsterdam te schenken.

Wist u dat... De tentoonstelling *Leven? of Theater?* van Charlotte Salomon al vijftig jaar over de wereld reist?

Wist u dat... Filmmakers, schrijvers, operaregisseurs, choreografen en andere kunstenaars zich door haar werk hebben laten inspireren?

Wie was Charlotte Salomon?

Charlotte Salomon was een Joods-Duitse kunstenaar die tijdens de Tweede Wereldoorlog naar Zuid-Frankrijk vluchtte. Daar maakte ze op 26-jarige leeftijd een groot kunstwerk over zichzelf en haar familie. Ze noemde het *Leven? of Theater? een zangspel*. Dit autobiografische werk bestaat uit honderden 'gouaches' (waterverfschilderingen), voorzien van teksten en muziek. In 1943 gaf ze *Leven? of Theater?* aan een goede vriend. 'Bewaar het goed', drukte ze hem op het hart. 'Het is mijn hele leven'. Kort daarna werd Charlotte opgepakt en in Auschwitz vermoord.

Vragen ● Welke voorwerpen herkent u?
● Welke bloemen schilderde Charlotte?
● Hoe zou het zijn om buiten in het gras te tekenen? ● Stel dat u uw levensverhaal zou uitbeelden. Welke voorwerpen zou u dan schilderen?

De Brulfteneugers

De Museumfabriek

Een persoonlijke uitnodiging

Tegenwoordig sturen mensen een kaart, e-mail of een berichtje per telefoon als ze iemand willen uitnodigen. Vroeger werden er voor een bruiloft *brulfteneugers* op pad gestuurd: bruiloftsnodigers. Zij klopten met hun *goastok* op de deur van de genodigden en deelden dan de praktische zaken rondom de bruiloft mee, zoals het tijdstip en de plek. Ze mochten pas vertrekken na het drinken van een borrel. Na een paar boerderijbezoeken hadden ze de *goastok* dus ook nodig om overeind te blijven.

Brulfteneugers leed

Hier ziet u het interieur van een *lös hoës*, een typisch Twentse boerderij. Een boerenfamilie met meid en knecht staan en zitten rond een oud-Hollandse klaptafel te luisteren naar de bruiloftsnodigers. Eén van hen leest de uitnodiging voor: het is het op rijm gestelde *brulfteneugers leed*.

Goastok Het Twentse woord voor gaan is *gaan*. Een *goastok* is een oude Twentse wandelstok, een stok om te gaan. Je herkent de Twentse stok aan de gekrulde vorm.

De Brulfteneugers, Lambertus Johannes Bruna (1822-1906),
olieverf op doek, 1865,
Collectie De Museumfabriek

Vragen ● Heeft u ooit een bijzondere uitnodiging gekregen? Een mooie kaart, een bijzonder telefoontje? ● De *Brulfteneugers* gaat over *noaberschap*, het bijstaan van burens met raad en daad. Aan welke burens heeft u goede herinneringen?

Wist u dat... De reis van Arles naar Les Saintes-Maries-de-la-Mer per koets een halve dag duurde? Hoewel Van Gogh er nog geen week bleef, was hij erg productief. Hij maakte negen tekeningen en drie schilderijen van de omgeving.

Visserboten op het strand van Les Saintes-Maries-de-la-Mer, Vincent van Gogh (1853-1890), olieverf op doek, 1888, Collectie Van Gogh Museum, Amsterdam (Vincent van Gogh Stichting)

Visserboten op het strand van Les Saintes-Maries-de-la-Mer

Van Gogh Museum

Japanse blik

Van Gogh schreef dat hij in Arles, in Zuid-Frankrijk, keek 'met een Japanse blik'. Wat hij bedoelde is zichtbaar in dit schilderij, dat hij maakte tijdens een uitstapje naar de kustplaats Les Saintes-Maries-de-la-Mer. Hij zette effen kleurvlakken naast elkaar, zoals het rood, geel, groen en blauw van de bootjes. Ook gaf hij de vormen stevige omtreklijnen. En hij plaatste de kustlijn als een duidelijke diagonaal in de compositie. Dit waren allemaal stijlkenmerken die hij overnam uit de Japanse prentkunst. Hiermee maakte hij zijn eigen werk kleuriger en eenvoudiger.

Vroeg

Het liefst had Van Gogh deze boten ter plekke aan het strand geschilderd. Maar dat lukte niet omdat de vissers elke dag heel vroeg uitvoeren. Wel tekende hij ze daar. Terug in Arles maakte hij, aan de hand van die schetsen, in zijn atelier dit schilderij.

Strand bij Les Saintes-Maries-de-la-Mer, Vincent van Gogh (1853-1890), potlood, pen en rietpen in inkt op papier, 1888, Collectie Van Gogh Museum, Amsterdam (Vincent van Gogh Stichting)

Portret van Joseph Roulin,
Vincent van Gogh (1853-1890),
olieverf op doek, februari-maart 1889,
Collectie Kröller-Müller Museum

Portret van Joseph Roulin

Kröller-Müller Museum

Wijs en gevoelig

Joseph Roulin werkte als postbeambte op het station van de zuid-Franse stad Arles. Vincent van Gogh kwam daar vaak om schilderijen op te sturen naar zijn broer Theo in Nederland. Vincent en Joseph werden goede vrienden. Vincent schreef aan zijn broer over Joseph: '...een man die niet bitter, niet somber, niet volmaakt, niet gelukkig, en ook niet altijd onberispelijk eerlijk is. Maar zo'n goeierd, zo wijs en zo gevoelig en zo gelovig.'

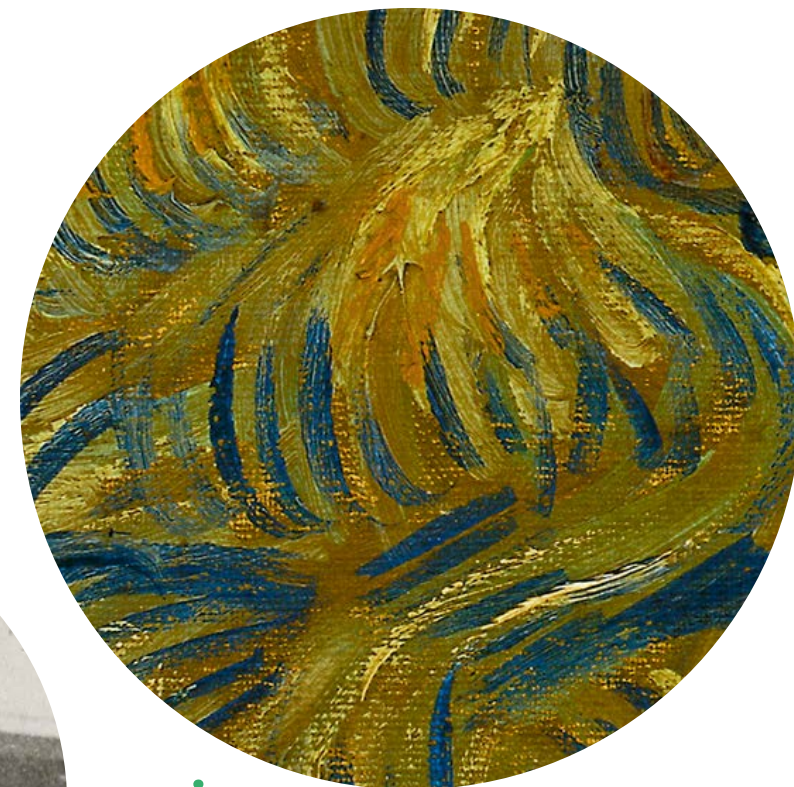
Inspiratiebron en steun

Joseph, Augustine en hun drie kinderen waren voor Vincent een grote inspiratiebron. Hij portretteerde het gezin maar liefst twintig keer. Dit portret schilderde hij terwijl hij na een zenuwinzinking in het ziekenhuis verbleef. De familie Roulin steunde hem in deze onzekere periode.

Vragen ● Vincent van Gogh bewonderde Joseph Roulin om zijn opgewekte persoonlijkheid. Wat vindt u de belangrijkste eigenschap die een vriend of vriendin moet hebben? ● Op de achtergrond schilderde Van Gogh klaprozen, korenbloemen, margrietten en roosjes. Welke bloemen zou u sturen om iemand op te vrolijken?

Joseph Roulin,
foto, ca. 1902,
eigenaar onbekend

Van Gogh maakte van de baard een waar kunstwerk van krullen en kleuren.

Hindelooper kamer

Nederlands Openluchtmuseum

Hindeloopen is een Fries stadje aan het IJsselmeer met een heel eigen cultuur. Dat komt door het verleden van Hindeloopen als handelsstad en haven. Veel verschillende invloeden kwamen hier samen, wat terug te zien is in de decoratieve schilderkunst en de kleurige klederdracht.

Koopvaardij

Vanaf ongeveer 1600 vervoerden Hindelooper schippers vrachten van grote Amsterdamse en Zaanse reders heen en weer naar Scandinavië en naar landen aan de Oostzee. Ze kwamen daarom regelmatig in Amsterdam en kochten daar graag spullen uit verre landen, die waren meegebracht door de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC). Zoals Chinees en Japans porselein en stoffen uit India beschilderd met bloemmotieven. Veel van die voorwerpen kregen thuis een plaats in de 'mooie kamer', de pronkkamer die te vinden was in elk welvarend Hindelooper huishouden.

Sierlijk schilderwerk

Het Hindelooper schilderwerk is wereldberoemd. Meubels en andere gebruiksvoorwerpen werden gedecoreerd met sierlijke bloemen, bladeren en krullen. De ondergrond is vaak roodbruin, blauw, wit of groen, met daarop versieringen in okertinten, wit, blauw en rood.

Hindelooper kamer,
reconstructie uit 1923, interieur:
18de eeuw, Collectie Nederlands
Openluchtmuseum, fotografie
door Valerie Spanjers

Pronkstuk

Deze handgeschilderde Hindelooper wieg is een collectiestuk van het Nederlands Openluchtmuseum en is te zien in de Hindelooper pronkkamer in het museum.

Wist u dat... De welvaart in Hindeloopen afnam aan het einde van de 18de eeuw? De meeste mensen konden zich geen pronkkamer meer veroorloven. Maar rond 1850 kwam er opnieuw belangstelling. In 1889 werd met 'de Hindelooper kamer' op de Parijse Wereldtentoonstelling gepronkt als hét visitekaartje van de Nederlandse identiteit – pronken met pronk dus eigenlijk.

Vraag ● Niet iedereen heeft een pronkkamer. Maar misschien heeft u wel voorwerpen die u alleen bij speciale gelegenheden gebruikt? Of die een bijzondere plaats hebben in uw woning?

Het puttertje

Mauritshuis

Vraag ● Heeft u ooit een huisdier gehad dat ook iets bijzonders kon?

Kunstje

Tegen een kale witte muur hangt een voederbakje, en daarop zit een distelvink. Wegvliegen kan niet, het vogeltje is met een kettinkje vastgebonden. Distelvinken konden leren om zelf drinkwater te putten uit een bakje of een glas, met behulp van een emmertje ter grootte van een vingerhoed. Vandaar dat ze puttertjes worden genoemd. Omdat ze dit kunstje konden leren, waren distelvinken in de 17de eeuw populair als huisdier.

Fabritius

Dit is een van de weinige werken van Carel Fabritius die we kennen. Zijn manier van schilderen is hier goed te zien: hij zette het puttertje neer met duidelijk zichtbare penseelstreken. De vleugel gaf hij aan met dikke gele verf, waar hij met de achterkant van zijn penseel een kras in zette.

Echt puttertje

Deze foto is gemaakt door Phil Mitchell, een 72-jarige man uit Noord-Ierland. Na zijn pensioen begon Mitchell met het fotograferen van dieren en planten om zich bezig te houden.

Het puttertje, Carel Fabritius (1622-1654), olieverf op paneel, 1654, Collectie Het Mauritshuis

Auf Weiss II

H'ART Museum

De Russische kunstenaar Wassily Kandinsky was in de twintigste eeuw een van de grootste vernieuwers van de kunst. Baanbrekend was zijn idee van 'autonome kunst'. Hij vond dat een kunstenaar niet de zichtbare werkelijkheid hoeft af te beelden, maar vrij is in de keuze van vormen en kleuren.

Het roer gaat om

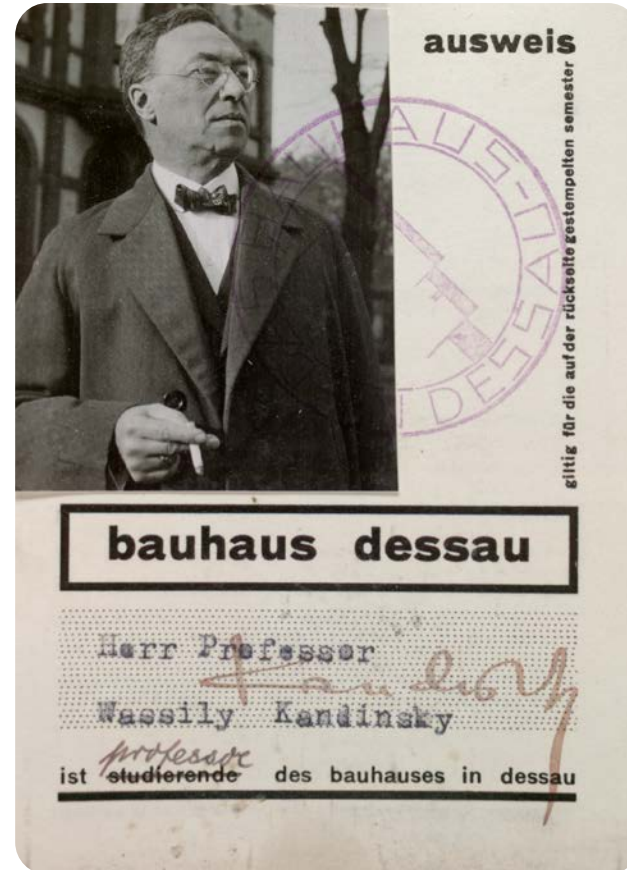
Na een korte universitaire carrière als jurist en econoom gooit hij het roer om. Hij verlaat Rusland en neemt schilderlessen in München. Die stad is een magneet voor kunstenaars, en het kloppend hart van de nieuwe kunststroming 'Jugendstil'. Daar ontmoet hij de jonge schilder en fotograaf Gabriele Münter, die later zijn partner werd.

Op reis

Tussen 1904 en 1907 reizen Kandinsky en Münter naar Nederland, Tunesië, Italië en Frankrijk. De eerder uitgevonden verftube maakt het hen mogelijk om overal waar ze komen olieverfstudies in de openlucht te maken. In 1908 strijken ze neer in Murnau, een pittoresk zuid-Duits stadje.

Terug naar Rusland

Als in 1914 Duitsland de oorlog verklaart aan Rusland, is Kandinsky plotseling een ongewenste buitenlander uit een vijandig land. Hij moet terug naar Rusland. Daar breekt in 1917 de Oktoberrevolutie uit. Na die politieke omwenteling worden ook de kunsten gereorganiseerd, en Kandinsky zet zich in voor die vernieuwing. Hij wordt een pleitbezorger van de Russische avant-garde.

Bauhaus

In 1921 gaat hij lesgeven in de Duitse stad Weimar, aan de vooruitstrevende kunstschool het Bauhaus. Vanaf dan wordt zijn werk strakker, met streng geometrische vormen en primaire kleuren. In die tijd maakt hij Auf Weiss II.

Auf Weiss II

Het schilderij is bijna vierkant. De achtergrond is wit, leeg. In het midden staan twee dikke zwarte, hoekige lijnen als een kruis op het doek. Daarachter en daarnaast gebeurt van alles. Een gele en een rode driehoek schieten weg. Overal zijn scherpe punten te zien. Maar er zijn ook ronde vormen en halve cirkels, als tegenwicht tegen de scherpte.

Auf Weiss II, Wassily Kandinsky (1866-1944), olieverf op doek, 1923, Centre Pompidou, MNAM-CCI/Hélène Mauri/Dist. RMN-GP

Vragen ● Denkt u dat dit werk nu goed hangt, en niet op z'n kop? ● Welke energie komt er van dit schilderij af, vindt u? Vindt u het bijvoorbeeld 'langzaam', 'snel', 'vrolijk', 'gehaast'? Of iets heel anders? ● Sommige kunsthistorici herkennen in dit werk Joris en de draak, een populair thema in de Russische kunst. Ziet u Joris en de draak terug in dit schilderij?

Het ontbijt, Jan Heyse (1882-1954), tempera op paneel, 1917, Collectie Zeeuws Museum

Het ontbijt

Zeeuws Museum

Vraag ● Wat deze moeder haar kind te eten geeft kun je eigenlijk niet zien. Misschien is het pap? Wat was uw favoriete ontbijt als kind?

Zeeuws

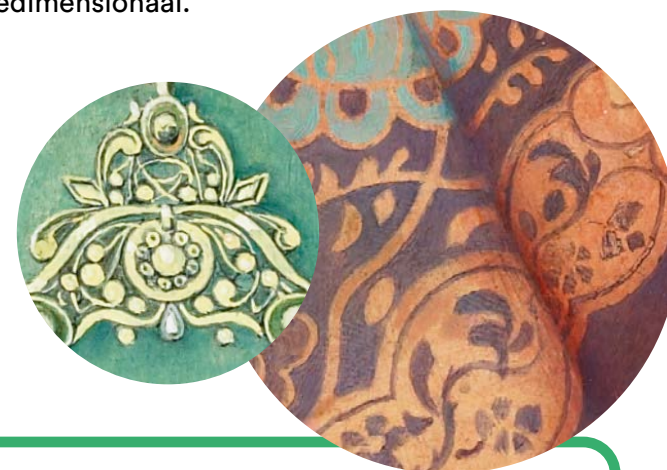
Jan Heyse is geboren in Zierikzee en groeide op in Middelburg. Hij volgde een opleiding aan de Rijksakademie in Amsterdam, maar keerde daarna terug naar Zeeland en vestigde zich in 1913 in Veere. De Zeeuwse kust was eind negentiende eeuw populair bij kunstenaars, waaronder Jan Toorop. Zij schilderden er graag, en velen brachten er de zomers door.

Vloeiend

Heyses stijl is te herkennen aan de vloeiende lijnen. Hij werkte graag met tempera, een verf waarbij pigment gemengd wordt met eigeel. Met deze verf konden de vloeiende lijnen goed aangebracht worden. Hier gaat alle aandacht naar de figuren. De vrouw zit recht tegenover ons, het kind zien we van opzij. Het schilderij lijkt van een grote eenvoud, maar het bevat een enorme rijkdom aan details, zoals in de stoffen vol decoratieve patronen. Daarin is ook te zien hoe goed Heyse de techniek van het schilderen beheerste, bijvoorbeeld in de zachte plooien die hij aanbracht in het bloesje van het kind. Extra intrigerend wordt het schilderij door het kant van de japon van de vrouw, en de ketting om haar hals: die lijken bijna driedimensionaal.

Kunstenaar Jan Heyse, Middelburg, foto, ca. 1910, Particuliere collectie

Wist u dat... Heyse de stoffen met de decoratieve patronen zelf uitkoos voor zijn modellen? **Wist u dat...** de Madonna of Moeder met kind een favoriet thema was van Jan Heyse? Vaak gebruikte hij zijn naaste familieleden hiervoor als model. Op dit schilderij zien we waarschijnlijk Heyse's zus Helena Maria met haar zoon Albert.

Vier seizoenen in een vaas

Het Noordbrabants Museum

Gerard van Spaendonck was een echte Brabander. Hij werd geboren in Tilburg, waar zijn vader burgermeester was. Gerard had geen interesse in politiek maar ging, als het even kon, naar buiten. Daar tekende hij al van jongs af aan bloemen, insecten en allerlei andere beestjes: eigenlijk alles wat hij in de natuur tegenkwam.

Portret van Gerard van Spaendonck, Nicolas Antoine Taunay (1755-1830), olieverf op paneel, 1813-1815, Collectie Het Noordbrabants Museum, 's-Hertogenbosch

Seizoenen

De bloemen in dit stilleven bloeien nooit allemaal tegelijk, maar in verschillende seizoenen. Toch zijn ze hier samengevoegd in één boeket. Daar kijken wij nu niet meer van op, maar in de tijd van Gerard was dat anders. Toen bestond een boeket uit seizoensbloemen: tulpen in april en rozen in juli. Gerard schilderde dit soort 'onmogelijke' combinaties vanuit eerder gemaakte studies en schetsen. Hij was duidelijk enorm goed in het vastleggen van bloemen.

Fleurige finesse

Eind achttiende eeuw, rond de periode van de Franse revolutie, ging hij naar Parijs en oogstte daar veel succes met dit soort schilderijen. Heel omvangrijk is zijn oeuvre niet, doordat hij erg nauwkeurig werkte. Als u inzoomt op het schilderij, ziet u pas echt hoeveel details er in zitten. De bloemen lijken levensecht!

Plantenkunde

Gerard was zelfs zo goed, dat hij hoogleraar bloemschilderen werd en later directeur van de Jardin des Plantes: een koninklijke botanische tuin in Parijs. Hier worden exotische en inheemse planten gekweekt. De eeuwenoude tuin telt ruim 10.000 benoemde plantensoorten en was een grote inspiratiebron voor Gerard. Napoleon beloonde hem met de titel 'Professeur d'Iconographie': een echte expert op het gebied van plantenkunde!

Vragen ● Welke bloemen herkent u?

● Als u een bos bloemen mocht samenstellen, welke bloemen zou u dan kiezen?

Bloemen in een albasten vaas en vruchten op een marmeren blad, Gerard van Spaendonck (1746-1822), olieverf op doek, 1781, Collectie Het Noordbrabants Museum, 's-Hertogenbosch. Verworven met steun van de Vereniging Rembrandt, mede dankzij het Cultuurfonds

Druiven, vooral de blauwe, hebben een matte glans, terwijl rode bessen juist meer glimmen. De huid van perziken is donzig. Die details schilderde Van Spaendonck heel precies.

Mellow Yellow High

Bonnefanten

Ferdi werd geboren in 1927, in Arnhem. Na het einde van de Tweede Wereldoorlog was ze begin twintig, en vertrok ze naar Londen en later naar Parijs. Want daar moest je zijn als kunstenaar. Ze nam les bij de beeldhouwer Ossip Zadkine. Ook leerde ze zichzelf lassen en maakte sieraden van ijzer in de vorm van insecten. Al snel werd ze een bekendheid in de kunstwereld.

Drievoudig leven

In de jaren 60 kwam ze terug naar Nederland, waar ze met haar man – de beeldhouwer Shinkichi Tajiri – en hun twee dochters ging wonen op een kasteel in het Limburgse Baarlo. Zoals ze het zelf zei, leidde ze een ‘drievoudig leven’: ze was kunstenaar, moeder en gastvrouw voor de kunstenaars die ze op het kasteel ontving.

Plantenrijkdom

In 1965 reisde ze door Amerika en Mexico. Dat veranderde haar werk volledig, want nooit eerder zag ze zo’n rijkdom aan bloemen en planten. Terug in Nederland begon ze levensgrote metalen constructies te maken die ze bekleedde met fel gekleurde zijde en kunstbont. Het leken bloemen en planten, maar ze maakte ook wezens die het midden hielden tussen plant en dier, en altijd gaf ze ze duidelijk zichtbare geslachtsdelen, als ode aan de erotiek en het leven.

Mellow Yellow High,
Ferdi (1927-1969), schuimplastic,
kunstbont, ijzer, spiegelglas, zijde,
1966, Collectie Bonnefanten

Ferdi tussen haar kunstwerken, een ware ‘tuin’ van plant- en dierachtige wezens, 1968. Foto: Leonard Freed

Speels en vrij

Ferdi wilde een omgeving scheppen waarin mensen zich vrij konden voelen, omgeven door zachtheid en natuurlijke vormen. Haar kunst was speels en kleurrijk, en paste volledig in de flowerpower en de tweede feministische golf van de jaren 60.

Erkenning

Onverwacht overleed Ferdi in 1969, op 42-jarige leeftijd. Lange tijd is haar werk vergeten, maar tegenwoordig staat ze weer volop in de belangstelling. Er is hernieuwde aandacht voor het werk van vrouwelijke kunstenaars, en ook de textielkunst geldt inmiddels als een serieuze kunstvorm.

Wist u dat... Ferdi haar gasten op het kasteel aanmoedigde om haar werken aan te raken? Zij vond dat je de speelse vormen pas goed kon ervaren door de pluizige rondingen ook te voelen.

De toren van Babel

Museum Boijmans
Van Beuningen

De toren van Babel, Pieter Bruegel I
(ca. 1525-1569), olieverf op paneel, ca. 1560,
Collectie Museum Boijmans Van Beuningen

Het verhaal van de toren van Babel komt uit de Bijbel, Genesis 11:1-9. Babel is de eerste stad die gebouwd is door de nakomelingen van Noach. Leider Nimrod wil er een toren neerzetten die zal reiken tot aan de hemel. God bestraft die hoogmoed. Wat één volk met één taal is geweest, verandert door Gods toedoen in talrijke volkeren die zich over de hele wereld verspreiden en eigen talen gaan spreken. Vanaf dat moment leven de volkeren in een 'Babylonische spraakverwarring'.

Hoogmoed

Dit verhaal bevat een universele boodschap. Het Bijbelse bouwwerk staat voor de strijd tussen enerzijds het menselijke kunnen, anderzijds de menselijke ijdelheid. De mens, creatief en ambitieus als hij is, vertrouwt op zijn eigen kunnen en op de onbegrensde mogelijkheden van de techniek. Maar God bestraft die hoogmoed, en confronteert daarmee de mens met zijn vergankelijkheid en nietigheid.

Op zijn beurt is ook de kunstenaar een beetje ijdel door deze tot de hemel reikende toren te schilderen. In Bruegels schilderij is overigens nog geen sprake van Gods bestraffing: er wordt hard gewerkt aan de bouw.

Feest van details

Bovenaan zijn de bakstenen nog helder rood, in de lagere etages zijn ze al verweerd en lichter van kleur. Links aan de voet van de toren sjouwen mannen met zakken kalk, de metselspecie, die naar boven worden gehesen. Vandaar dat er op de toren een witte baan naar boven te zien is. Links daarvan is een baan rood stof te zien. Langs die weg worden de bakstenen naar boven geheesen. Op de derde etage is een processie gaande. Onder de stoet zijn ruiters te zien die de toren bestijgen. Ook in de haven onder de toren is het een grote drukte van kleine mensfiguurtjes.

Antwerpen

In Antwerpen, waar Bruegel werkte, was de toren van Babel een populair thema. Antwerpen was een drukke havenstad, schepen kwamen uit alle windstreken en op straat waren veel verschillende talen te horen. Dat maakte het verhaal uit het Oude Testament over de Babylonische spraakverwarring actueel.

Vragen ● Spreekt u meerdere talen? ● Verstaat of leest u misschien een andere taal?

De bouwmaterialen worden met behulp van hijskranen omhoog getakeld.

Het melkmeisje

Rijksmuseum

Stralend middelpunt

Daar staat ze, het beroemde melkmeisje. Ze is zo verdiept in haar werk dat ze ons niet opmerkt. De hele ruimte wordt verlicht door het binnenstromende daglicht. Maar het licht schittert vooral op de tafel, het brood en op de melkkan in haar handen. Het lijkt wel of de melk nog stroomt. Vermeer bereikte dit effect door kleurstipjes te schilderen op de plekken waar het licht wordt weerkaatst.

Hij vond alles belangrijk, tot op de kleinste details, van de spijkertjes in de muur tot de rommel op de grond. Rommel? Ja, dit lijkt een keurig huishouden, maar niet alles is op orde: de muur is beschadigd en een van de ruitjes is kapot. Maar dat valt niet zo op, want alle aandacht gaat naar het dienstmeisje in haar kleurrijke kleding. Zij is het stralende middelpunt van dit verstilde tafereel.

Het melkmeisje,
Johannes Vermeer (1632-1675),
olieverf op doek, ca. 1660,
Collectie Rijksmuseum

Vragen ● Dit dienstmeisje maakt broodpap. Heeft u wel eens broodpap gemaakt of gegeten? ● Weet u het recept nog? ● En was het een van uw favorieten of juist niet?

Dansende Volendammer,
Willy Sluiter (1873-1949),
olieverf op doek, 1914,
Collectie Zuiderzeemuseum

Vraag ● Op dit schilderij staan ook Volendammer kwakken.
Weet u wat een Volendammer kwak is? (tip: wat ligt er in
het water?) Antwoord is te vinden op pagina 39.

Kermis in Volendam,
Augustin Hanicotte
(1870-1957), foto,
1906/1907, Collectie
Zuiderzeemuseum

Dansende Volendammer

Zuiderzeemuseum

Kermis

Een Volendammer danst uitbundig tijdens de jaarlijkse kermis. Hij is niet de enige, op de achtergrond zijn nog meer dansende mensen te zien. De jaarlijkse kermis in Volendam was en is dan ook een echt volksfeest waar het hele dorp op afkwam en nog steeds komt.

Willy Sluiter had een grote voorliefde voor de Volendammer kermis. Hij liep er rond en maakte vele schetsen van de dansende inwoners van het stadje aan de Zuiderzee. Twee hele schetsboeken tekende hij er mee vol, en deze schetsboeken bevinden zich nu in de collectie van het Zuiderzeemuseum. Naderhand werkte hij de tekeningen uit in grote olieverfschilderijen, zoals hier te zien is, maar ook in pastels en aquarellen. Deze dansende Volendammer schilderde hij levensgroot, op een doek van meer dan twee meter hoog.

Victory Boogie Woogie

Kunstmuseum
Den Haag

Vraag ● Wat Mondriaan fascineerde in New York waren de hoge wolkenkrabbers en de kaarsrechte straten. Ziet u dat terug in dit schilderij?

Victory Boogie Woogie,
Piet Mondriaan (1872-1944),
olieverf, tape, papier, houtskool
en potlood op doek, 1942-1944,
Collectie Kunstmuseum Den Haag

Laatste werk

Victory Boogie Woogie is het laatste werk dat Piet Mondriaan maakte. Tijdens de Tweede Wereldoorlog vluchtte hij naar New York, en werd op slag verliefd op die snelle en actieve stad. Een jaar later, in 1942, verklaarde Amerika de oorlog aan Japan. Het einde van de Tweede Wereldoorlog leek ver weg. Toch bleef Mondriaan geloven dat het goed zou komen. Dat optimisme zie je in dit werk.

Mondriaan wilde het ritme van de stad voelbaar maken; er is altijd beweging, chaos én orde, groot én klein, licht én donker, snel én langzaam. Het is als de boogiewoogie-muziek waar hij zo graag op danste. Tot aan zijn overlijden werkte Mondriaan met een enorme gedrevenheid aan dit schilderij. Hij heeft het nooit voltooid. Als u goed kijkt, ziet u de gekleurde stukjes plakband die hij nog had willen vervangen door olieverf.

Piet Mondriaan
in zijn atelier,
met *Broadway
Boogie Woogie*

Wist u dat... Mondriaan in New York de boogiewoogie ontdekte? Een opwindende, ritmische muziekstijl en dans. Daarna veranderde zijn schilderstijl. In plaats van zwarte lijnen en grote kleurvlakken maakte hij nu kleinere kleurvakken en zette die achter elkaar zodat ze lijnen vormen. De kleurvlakken dansen, het ritme van de boogiewoogie op het doek!

Portret van Saskia Uylenburgh

Fries Museum

Gekleed in een prachtig kostuum kijkt ze u aan: Saskia Uylenburgh, de echtgenote van de beroemde kunstschilder Rembrandt van Rijn. Haar japon is afgezet met borduurwerk van gouddraad. Een sluier hangt van haar hoofd naar beneden. Ook draagt ze opvallende sieraden, zoals een gouden borstsieraad, een parelketting en oorbellen met grote parels. En in haar haar heeft ze twee struisvogelveren gestoken. Saskia toont zich van haar mooiste kant.

Wist u dat... Rembrandt een groot verzamelaar was? Zijn atelier stond vol met kunst, curiosa, schelpen, kostuums en andere voorwerpen, vaak afkomstig uit verre landen. De kleding die Saskia op dit schilderij draagt, was zeker niet alledaags. Het is goed mogelijk dat die afkomstig was uit Rembrandts kostuumverzameling. **Wist u dat...** Een struisvogelveer een statussymbool was? Vorsten en de hoogste adel waren in de vijftiende eeuw de eersten die de kostbare veren droegen, later volgde de burgerij.

Een Rembrandt of een Flinck?

Over dit schilderij is flink wat gesteggeld. Is het wel echt Saskia Uylenburgh? En wie is de maker? Het is ondertekend met 'Rembrandt f. 1633' en dus werd eeuwenlang gedacht dat hij het geschilderd had. Maar in 1968 viel die theorie in duigen. Na uitgebreid onderzoek bleek dat Govert Flinck de maker was, een heel goede leerling van Rembrandt.

Van Leeuwarden naar Amsterdam

Govert Flinck en Saskia moeten elkaar gekend hebben, al voordat Saskia op 22 juni 1634 met Rembrandt in het huwelijksbootje stapte. Zij en Flinck woonden namelijk allebei in Leeuwarden, niet ver van elkaar vandaan. Saskia groeide op in de Friese hoofdstad, Flinck ging er in de leer bij de doopsgezinde predikant en kunstschilder Lambert Jacobsz. In 1635 vestigden Rembrandt en Saskia zich in Amsterdam. In datzelfde jaar kwam ook Flinck naar Amsterdam. Hij werd leerling bij Rembrandt, die destijds zijn atelier aan huis had. Hier moet ongetwijfeld het weerzien zijn geweest tussen Flinck en Saskia.

Herkomst

Dit kunstwerk behoort tot de Nederlands Kunstbezit-collectie (NK-collectie). Deze collectie bestaat uit kunstobjecten die na de Tweede Wereldoorlog door de geallieerden zijn teruggehaald uit Duitsland en nadien onder beheer zijn gekomen van de Nederlandse Staat. De collectie bevat objecten die mogelijk tussen 1933 en 1945 zijn geroofd, geconfisqueerd of onder dwang verkocht. Meer informatie is te vinden op wo2.collectionenederland.nl. Indien u informatie heeft over dit kunstwerk kunt u contact opnemen met restitutie@cultureelerfgoed.nl. Dit helpt mogelijk in onze zoektocht naar de rechtmatige eigenaar.

Portret van Saskia Uylenburgh, Govert Flinck (1615-1660), olieverf op paneel, ca. 1635, Collectie Fries Museum, Leeuwarden, Bruikleen Collectie Rijksdienst voor het Culturele Erfgoed

Vragen ● Saskia was Rembrandts grote liefde. Na haar overlijden is Rembrandt niet hertrouwd. Heeft u ook een grote liefde gekend? ● Bent u getrouwd (geweest)? Zo ja, herinnert u zich het huwelijksaanzoek nog?

Fauna

Museum Cobra

Cobra

‘Een schilderij is geen bouwsel van kleuren en lijnen, maar een dier, een nacht, een schreeuw, een mens, of dat alles samen.’ Dat schreef Constant in 1948. In dat jaar, drie jaar na het einde van de Tweede Wereldoorlog, werd Cobra opgericht, een kunstenaarsgroep die zocht naar vernieuwing. Constant was een van de oprichters en leden van die groep. Hij interesseerde zich voor politiek en dacht veel na over de rol van kunst in de naoorlogse maatschappij.

Vrij en ongeremd

Een jaar na de oprichting van Cobra schilderde Constant dit werk, *Fauna*. Ook nu nog wordt het schilderij gezien als een van de hoogtepunten uit de Cobra-periode.

Het werk maakt de idealen van Cobra zichtbaar: vrijheid en spontaniteit. Zoals kinderen tekenen, zo moesten ook kunstenaars het doen, vrij en ongeremd. Constant vond dan ook het proces van schilderen belangrijker dan het eindresultaat. Hij schilderde mensen, dieren en planten, maar ook fantasiewezens. In *Fauna* zijn ze met flinke vaart op het doek gezet, in de typische Cobra-stijl: expressief en met heldere kleuren.

Fauna, Constant
Nieuwenhuys (1920-2005),
tempera op doek, 1949,
Collectie Cobra Museum
voor Moderne Kunst.
Foto: Henni van Beek c/o
Pictoright Amsterdam 2024

Vraag ● Dit
werk heet *Fauna*.
Ziet u dieren?

Topstukken on Tour

De Museum Plus Bus zorgt ervoor dat zoveel mogelijk mensen plezier beleven aan kunst. Maar kent u ook Topstukken on Tour? Hierbij reizen replica's van zeventien topstukken uit Nederlandse musea langs verschillende verzorgingshuizen om bewonderd te worden. Dit is allemaal mogelijk dankzij de bijdrage van deelnemers van de VriendenLoterij! Door mee te spelen maken zij elke maand weer kans op vele prijzen, die oplopen tot € 1 MILJOEN! En zij ontvangen een persoonlijke VIP-KAART voor gratis toegang tot meer dan 150 musea. **Ga naar vriendenloterij.nl, speel óók mee en ontvang uw eigen VIP-KAART.**

VRIENDENLOTERIJ
elke dag plezier

De vergunning voor de loterij is afgegeven door de Kansspelautoriteit onder kenmerk 300027/14481 d.d. 21/10/2021. (18+) Speel bewust

Antwoord op de vraag gesteld op pagina 30:
kijk goed naar de botters op de achtergrond.
Dit zijn Volendammer kwakken

museum
boijmans **B** van
beuningen

BONNEFANTEN

MUSEUM COBRA
AMSTELVEEN

**De
Museum
Fabriek**

**DRENTS
MUSEUM**

**FRI
ESM
USE
UM**

**H·ART
MUSEUM**

**HET NOORDBRABANTS
MUSEUM**

**Joods
Museum**

**Kröller
Müller**

**KUNSTMUSEUM
DEN HAAG**

Mh Mauritshuis

**NEDERLANDS
OPENLUCHT
MUSEUM**

RIJKS MUSEUM

**Van
Gogh
Museum
Amsterdam**

**ZEEUWS
MUSEUM**

ZUIDERZEEMUSEUM

Colofon
©2024
Museum Plus Bus
www.museumplusbus.nl

Facebook: @museumplusbus
Instagram: @museumplusbus

Met teksten, beeld en medewerking van:
Bondefanten, De Museumfabriek, Drents Museum,
Fries Museum, H'ART Museum, Het Noordbrabants
Museum, Joods Museum, Kunstmuseum Den Haag,
Kröller-Müller Museum, Mauritshuis, Museum
Boijmans Van Beuningen, Museum Cobra,
Nederlands Openluchtmuseum, Rijksmuseum,
Van Gogh Museum, Zeeuws Museum,
Zuiderzeemuseum en VriendenLoterij

Overige tekst en redactie:
Pauline Kintz
Anne Knipping
Dieuwertje Tromp

Ontwerp:
Studio Berry Slok

Fotografie en beeld:
De Museum Plus Bus heeft niet alle fotografen
en geportretteerden kunnen achterhalen. Herkent
u zich als maker? Neem dan contact met ons op.

Partner:
VRIENDENLOTERIJ

Bent u enthousiast en nog niet uitgelezen?
Dan kunt u op de website van de Museum Plus Bus
de vorige edities van het magazine Totzo! vinden.
Kijk hiervoor op www.museumplusbus.nl

Wilt u nog iets kwijt over het magazine of wilt u meer
informatie over de tentoonstelling *Topstukken on Tour*?
Neem dan gerust contact op met het kantoor van
de Museum Plus Bus info@museumplusbus.nl of
020-5310391.

Topstukken on Tour

Wij brengen replica's
van kunstwerken naar
woonzorglocaties.

Kijk voor meer
informatie op
www.museumplusbus.nl

Bonnefanten
De Museumfabriek
Drents Museum
Fries Museum
H'ART Museum
Het Noordbrabants Museum
Joods Museum
Kröller-Müller Museum
Kunstmuseum Den Haag
Mauritshuis
Museum Boijmans Van Beuningen
Museum Cobra
Nederlands Openluchtmuseum
Rijksmuseum
Van Gogh Museum
Zeeuws Museum
Zuiderzeemuseum

